

stemmen der ANP-nieuwsllezers omgeroepen werd. Beide berichten hadden tot het ontstaan van een algemene sfeer van onzekerheid bijgedragen die de primitieve angst voor de Vijfde Colonne vergrootte – een angst die, met name van de tweede oorlogsdag af, op tal van plaatsen een uitzonderlijk hevig en acuut karakter kreeg en dus ook leidde tot redeloze gedragingen, grenzend aan, soms samenvallend met paniek.

Zin heeft het, om eerst die Vijfde-Colonne-paniek in haar groei en volle wasdom te beschrijven voor wij ons weer tot de militaire gebeurtenissen wenden. Immers, bij al die militaire gebeurtenissen ging, althans aan Nederlandse kant, de snel klimmende angst voor de Vijfde Colonne steeds sterker meespelen. Wat hier dan van te verhalen valt, willen wij, ook waar het zondag 12 en maandag 13 mei betreft (op dinsdag de 14de was althans *die* paniek geluwd), in ons relaas van de gebeurtenissen op zaterdag 11 mei opnemen. Men kan die Vijfde-Colonne-paniek bezwaarlijk naar dagen gaan indelen. Er stak, zoals nog blijken zal, een zekere climax in (paniek is haar eigen voedster), maar de manifestaties van de angst bleven op alle drie dagen essentieel dezelfde en werden ook door de oorlogshandelingen (die uiteraard van plaats tot plaats en van dag tot dag verschillend waren) slechts in beperkte mate bepaald. In de hoofdstad Amsterdam is tijdens de Duitse invasie geen gevecht geleverd en slechts één Duitse bommenwerper liet er (op 11 mei) zijn bommen vallen¹ – de angst voor de Vijfde Colonne was er niet wezenlijk zwakker dan elders.

De Vijfde-Colonne-paniek

Geen Duitse luchtlandingen dus op nieuwe plaatsen, behalve de twee die wij al noemden – des te talrijker werden de berichten omtrent *vermeende* luchtlandingen. Met zijn tientallen waarnemingsposten bleef de luchtwachtdienst op volle toeren draaien. De vrijwilligers die er deel van uitmaakten, hadden maar een primitieve opleiding ontvangen, 'slechts enkele luchtwachters' waren er die 'de *Junkers-52*' (het grote Duitse transporttoestel) 'en de *Messerschmitt-109*' (de kleine Duitse jager) 'als zodanig herkenden en ook meldden.'² Zenuwen speelden menigeen parten zodra Duitse vliegtuigen in

¹ Deze troffen enkele huizen op de Blauwburgwal. Er waren een-en-vijftig doden. (H. Booltink: 'Aan de mede-ooggetuigen van 11 mei 1940, Blauwburgwal', p. 3. Collectie naoorlogse verslagen). ² *Gedenkeboek voor de vrijwillige Landstormkorpsen* (1949), p. 68.